

Opinión y participación

Eduard Mira
Sociòleg i escriptor

Cartes des de migjorn

DES DE LA FINESTRELLA DEL TREN

A hir vaig haver d'anar a València des de la Marina Alta, on visc. Després de fer en taxi els vora seixanta kilòmetres que em separen de l'estació de Gandia, vaig agafar allà el tren. El trajecte, fins que s'arriba als arrossars de la Ribera Baixa, teixeix una califa da tarongers entre la mar i les muntanyes encara verdes i ombrívols de la Safor. Fa segles que va desaparèixer, en canvi, el que havia sigut l'immens canyamelar que, des de l'Orient Pròxim, Egipte, Xipre i Sicília havia passat al ducat de Gandia, on va enriquir els **Borja** i tants altres cavallers rurals de la contornada, com ara **Ausiàs March**, senyor de Berniarjó, de Pardines i de Verniça.

L'escriptora escocesa lady **Dorothy Dunnet** ens ha deixat una monumental novel·la en la qual es narra, entre altres moltes coses, el periple del sucre en el segle XV. Qui s'acoste a la *Royal Mile*, als peus del castell d'Edimburg, podrà veure, si s'hi fixa, l'estela funerària on consta el nom de l'autora, la data de la seua naixença (1923) i de la seua mort (2011) i el seu escut d'armes. No queden lluny ni el Museu dels Escriptors ni els cenotafis de **Robert Louis Stevenson**, **Robert Burns** i **Walter Scott**, els tres grans de la literatura produïda a Escòcia, un país que —com la Irlanda que ha descrit recentment **Javier Reverte**— venera els seus lletraferits. Dorothy Dunnet do-

cumentava les seues narracions amb eixa pruija perfeccionista, eixe rigor i eixa versemblança que han caracteritzat l'obra de bona part dels historiadors-novelistes britànics. «Where are the links of the chain... joining us to the past?» («On son les baules de la cadena..., que ens uneix amb el passat?»), es preguntava i ens pregunta lady Donothoy en elegant caligrafia Garamond des de la pedra funerària que ret homenatge a la seua memòria; des d'una llauada de basalt fosc, com els cels i els llacs de les Highlands.

Quantes voltes hem fet tabula rasa del nostre passat..., quantes voltes hem maldat per anorrear les nostres mil·lors arrels o per convertir-les en banalitats! Com el matalafer, hem fet i desfet una vegada i una altra. Tanmateix, bona és, en alguns casos la capacitat de reinventar-se que demostren els valencians; bona seria si es conservaren els solatges dels temps pretèrits, si bastírem el nostre futur sobre el fèrtil humus del passat. Potser per això, havia triat jo com a lectura per al meu viatge en tren des de Gandia a València el tercer volum de *The House of Niccolò*, que ens transporta al Xipre sucrer del segle XV i em permetia torbar-me imaginant els trapitjos o molins sucres que existiren en els senyorius de la contornada i que ara es troben en ruïnes. A penes queden a Gandia, dins d'un recollit pati del palau dels Borja, un parell de platabandes amb canyes de sucre com a record d'un conreu que ocupava, en temps de **Joan de Borja** i del Niccolò de Dorothy Dunnet, la quarta part dels regadius de la comarca. Uns costos de producció més baixos van anar desplaçant els canyamelars a les Canàries i a les illes portugueses de Madeira i Sant Tomàs. Finalment, van creuar l'Atlàntic cap a les Amèriques i, d'aquí estant, retornaren al sud de l'Àsia, a la vall de l'Indus, el seu lloc d'origen. Quan jo era menut, el sucre es feia ja a partir de la remolatxa, i el consum de sucre de canya havia quedat reduït als bocins de canyamel que ens subministraven, a manera de llepolies, els llauradors que venien regalissia a la plaça de l'Ajuntament i a la porta dels col·legis.

A hores d'ara, el cultiu de la taronja que havia configurat el paisatge de les planes fèrtils de la València costanera es ruïnós. Poc abans de l'actual crisi, en plena eufòria

Bona és, en alguns casos la capacitat de reinventar-se que demostren els valencians; bona seria si es conservaren els solatges dels temps pretèrits, si bastírem el nostre futur sobre el fèrtil humus del passat.

del formigó, un bon amic que compaginava el treball d'historiador de l'art amb la seua condició de propietari agrícola em deia com n'estava, de feliç, perquè ja havia substituït les navelines i washigtones de dos bancals pel que ell anomenava «solarines»; és a dir, estava transformant una part dels seus tarongerars en solars edificables. Encara sort que la bombolla immobiliària esclatà quan la transformació en sol urbà de la terra rústica del meu amic havia tot just començat. Ja el mestre **Joan Reglà**, allà pels anys seixanta del segle XX, en els inicis del boom turístic, ens advertia del risc que suposa el monocultiu intensiu del sol; ens deia que no convé posar tots els ous en el mateix paner. Com que el llaurador valencià sol ser persona de ment àgil i està al corrent dels preus dels productes agrícoles en el mercat internacional, ha començat a substituir els tarongers d'alguns horts per plantes de jardí exportables. Les palmeretes, els boixos de formes capricioses, les pruneres carregades de flors i eixes plantes de tija esvelta rematada per un plomall que el vent bressola passen veloçment per l'exterior de les finestrelles del meu tren entre pobles amb la maldestra factura i la encara pitjor figura que heretaren dels temps del boom.

Les nostres terres han suportat tota classe de canvis. Malauradament, l'oceànica lletjor urbana que produï la bombolla romandrà anys i anys..., amb les seues mitges descurades, els seus blocs disformes que amaguen campanars que havien sigut punts de referència quan viatjàvem per camins vorejats dels plàtans, els oms i les moreres que ens protegien de la solana de l'estiu i que encara trobem a França. En arribant a la rodalia suburbial de València, vaig submergir-me de nou en el tercer volum de *The House of Niccolò*, a manera d'antídote contra el desgavellat paisatge que estava creuant.

Gregorio, Platón y Maquiavelo

► La mentira es sinónimo de felicidad ficticia. Felicidad falsa que se convierte en represalias y fuentes de conflicto, cuando es descubierta por la verdad, la realidad mundana.

Abel Ros

SOCIÓLOGO

► Tras las elecciones, **Gregorio** reunió en su casa a los filósofos del pasado. Desde Grecia llegaron **Platón** y **Aristóteles**. El primero portaba *La República*. El segundo, *La política*, un compendio sobre leyes, ciudades y revoluciones.

También asistió **Maquiavelo**, un funcionario italiano que se hizo famoso —después de muerto— por *El príncipe*, un tratado sobre el oficio de la monarquía. Mientras tomaban café y alguna copa de güisqui, llegó un señor de aspecto desaliñado. En sus manos llevaba *Das Kapital*, una crítica ácida al juego sucio entre opresores y oprimidos. **Adam Smith** y **Keynes** fueron los últimos en llegar.

Mientras Gregorio hablaba con Platón acerca de los resultados electorales, Aristóteles charlaba con Keynes sobre la necesidad de llegar a un acuerdo justo para la gobernanza del ahora. Maquiavelo, por su parte, veía con buenos ojos la propuesta de Esperanza sobre «el frente anti-

La caja negra

ILUSTRACIÓN PABLO GARCÍA · GUIÓN ROGELIO ROMÁN

Podemos», con tal de arrebatarse la alcaldía a la jueza «populista». **Marx** discutía acaloradamente con Smith. Discutía, porque no compartía la idea de «la mano invisible del mercado» como la opción más adecuada para el bienestar de la gente. Sin la intervención del Estado —decía— el rico es cada vez más rico y el pobre, más pobre. Es necesario que los indignados de **Hessel** tomen conciencia de clase, destronan a la derecha a través de Podemos y, una vez en La Moncloa, devuelvan el poder a la gente. Solo así estaremos más cerca de alcanzar el comunismo.

Para Platón, los gobernantes están legitimados para mentir «con el fin de engañar al enemigo o a los ciudadanos en

beneficio del Estado». Nicolás estaba de acuerdo con él. «El príncipe debe mentir si hiciera falta, con tal de mantener intacta la hojalata de su corona». Para Aristóteles, por su parte, el buen político es el honrado. Los gobernantes y los ciudadanos navegan en el mismo barco; cualquier avería debe ser conocida por la tripulación. La mentira es sinónimo de felicidad ficticia. Felicidad falsa que se convierte en represalias y fuentes de conflicto, cuando es descubierta por la verdad, la realidad mundana.

La forma de Gobierno más justa —dijo Aristóteles— sería una democracia; donde predominaran las clases medias y los ciudadanos fueran alternando las funcio-

nes de gobierno, para evitar la corrupción y el despilfarro. Gracias a esta fórmula, el reparto de la riqueza sería más homogéneo y se evitarían los principales conflictos sociales. La igualdad en el reparto de la riqueza —replicó el viejo Marx— es una condición necesaria para la paz de los pueblos. Queréis decir —intervino Gregorio— que las políticas neoliberales traen consigo crispación social. Sí, rotundamente sí —le contestó un enérgico Aristóteles. Un buen gobernante debe garantizar la felicidad de su pueblo. Algo difícil, queridísimo ateniense —replicó Gregorio— si tenemos en cuenta que hay tantas felicidades como hombres en el mundo.